

Аргірова Марія

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМЦІВ, ПРОБЛЕМА БІЛІНГВІЗМУ

Білінгвізм – це поширене явище в сучасному середовищі, тому дослідження мовних контактів і викликаних ними проблем є дуже важливим для сучасної України. З явищем білінгвізму, індивідуально чи масово, тісно пов'язана міжмовна сфера.

Сучасна мовна ситуація в Україні характеризується функціонуванням двох споріднених мов – української та російської. З 1990 р. зменшується вживання російської мови, проте вона залишається засобом спілкування у деяких регіонах України, зокрема Одеському.

Із набуттям українською мовою статусу державної вона обов'язково вивчається в усіх навчальних закладах України, серед них і у закладах вищої освіти.

Іноземні студенти, які навчаються у закладах вищої освіти, вступаючи на підготовчий факультет або на I рік навчання, відчують проблеми насамперед мовного характеру. Адже одним із найважливіших чинників, що впливає на адаптацію студентів, є мовне середовище. Умови життя і навчання ставлять іноземця у важке становище: він живе й вчиться у двомовному українсько-російському середовищі з переважанням російської мови.

Теорія і практика навчання української мови як іноземної перебуває в процесі становлення та стрімкого

розвитку зважаючи на вимоги сучасності. Звичайно, враховують усе передове, що набуто в галузі навчання російської мови як іноземної, тому що для Одеського регіону було притаманним багато років викладання саме російської на вимогу мовного середовища. Окрім цього, можна спиратися і на досвід щодо вивчення української мови як другої, близькоспорідненої у школах із російською мовою навчання і російської мови у школах з українською мовою навчання. Ця методика діє на засадах порівняльного аналізу двох мовних систем. В основу її покладено принцип урахування знань знайомої мови, що послідовно реалізується під час визначення змісту навчання та у процесі презентації навчального матеріалу. Методика навчання української мови, звичайно, взаємодіє з методикою викладання інших іноземних мов.

Якщо говорити про навчання української мови як другої іноземної, то опора на знання студентів з російської (якщо вони є) дає змогу викладачеві економно використовувати час, активніше формувати мовленнєві вміння і навички студентів, уникати непотрібного дублювання. Використання знань з російської мови дозволяє при вивченні схожого в російській та українських мовах ускладнювати характер вправ. Це насамперед сприятливо відображається на формуванні пізнавальних інтересів студентів.

Проаналізувавши мовну ситуацію в Одеському регіоні можна підсумувати, що її можна описати так: населення зазвичай володіє двома мовами, але спілкується здебільшого російською мовою, менше українською та суржиком, або мовами національних

меншин. Різні мовні інтерференції є природним наслідком контакту та вживання обох мов.

При підготовці до занять виділяються схожі, несхожі і специфічні мовні явища. Схожий матеріал російської та української мов іноземці засвоюють порівняно легко. Це пов'язано з тим, що стереотипи збігаються. Такого матеріалу є багато. Викладач ефективно використовує час на занятті, оскільки робота над новим матеріалом часто набуває характеру закріплення.

Складніше іноземці засвоюють специфічні явища української мови, коли в російській мові немає аналогій. Наприклад: кличний відмінок або закінчення іменників у давальному відмінку (*-ові, -еві, -єві*). Тут на становлення нового стереотипу витрачається додаткова праця, що вимагає більших витрат часу, ніж перенесення стереотипу, який вже склався.

Найбільші труднощі виникають при засвоєнні несхожого (частково схожого і протилежного) навчального матеріалу. Наприклад, закінчення українських прикметників. Тут необхідно ламати старий стереотип і створювати нову систему.

Отже, при засвоєнні другої іноземної мови, спорідненої з першою, у психіці іноземного студента відбуваються складні процеси взаємодії двох мовних систем. Повна незалежність між ними неможлива. У результаті взаємодії мов у свідомості інофона система мови, яка вивчається, ніби накладається на систему відомої. Раніше засвоєна мова бере участь в оволодінні іншою, викладач змушений вміло контролювати це міжмовне перенесення і керувати ним.

Але якщо це студенти першого року навчання, або слухачі підготовчого відділення, іноземцям ще складніше зрозуміти матеріал. Вони знаходяться у сфері не двох, а трьох мов: української, російської та рідної мови. Хоча на сьогодні здебільшого всі спілкуються українською, але проблема білінгвізму у Східних областях України є гострою. Мовна свідомість студента-інофона «розривається» між двома мовами: мовою, яку викладають та мовою, якою спілкуються «назовні»: транспорті, магазині тощо.

Звичайно, вивчення української мови як основної вимагає напруженої роботи викладачів і студентів, адже дуже важко це робити в російськомовному оточенні. Але навіть у таких складних умовах слід пам'ятати, що українську мову як іноземну, як будь-яку іншу мову, треба вивчати поглиблено. Вивчення готових фраз у ситуативному підході, як це роблять у деяких закладах вищої освіти, не може якісно забезпечити оволодіння українською мовою, оскільки оволодіння мовою можливе тільки тоді, коли засвоєння мовленнєвого матеріалу веде до формування в іноземця системи мови, коли він може будувати фрази відповідно до правил граматичного оформлення і слововживання в акті спілкування.

Вивчення української мови студентами-іноземцями відкриває для них доступ до нашої культури та історії. Іноземці менше скаржаться на труднощі, пов'язані з двомовністю, а намагаються пристосуватися до цих обставин. Окрім цього, вони усвідомлюють, що живуть на початку третього тисячоліття – в такий час, коли в цивілізованих країнах люди знають не одну, не дві і навіть не три мови. Вони розуміють, що повинні знати

стільки мов, скільки їм треба для досягнення своїх інтересів, і російської мови замало для розуміння країни, в якій вони живуть. Мова потрібна їм не тільки як ключ до здобуття спеціальності, а й для розширення власного світогляду, саморозвитку і творчості. Переважна більшість студентів активно працює, намагається подолати всі труднощі і радіє результатам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беляєв О. М., Пашківська Н. А. Взаємозв'язок у викладанні української і російської мов // Укр. мова та літ. в школі. – 1975. – № 10.
2. Вусик Г. Шкільне навчання в умовах двомовності // Рідна школа. – 2000. – № 4.
3. Смолінська О. Лінгвокраїнознавство у навчанні української мови як іноземної // Рідна школа. – 2002. – № 2.